

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/emigracja/87769,Autoportret-wychodzcy.html>

Polska flaga na gmachu siedziby Rządu RP na Uchodźstwie (Pałac Rothschildów), 1943 r. Fot. NAC

ARTYKUŁ

Autoportret wychodźcy

Autor: MAŁGORZATA CHOMA-JUSIŃSKA 01.12.2021

Okres II wojny światowej, ale także pierwsze lata po jej zakończeniu, skutkowały pojawieniem się nowej, potężnej fali emigracji polskiej na Zachodzie Europy, a zwłaszcza w Zjednoczonym Królestwie. Charakterystyka tego wychodźstwa, pomimo upływu lat, wciąż stanowi wyzwanie badawcze dla historyków.

Ważnym przyczynkiem do takiej charakterystyki – jednym ze szkiców do (auto)portretu polskiej emigracji powojennej w Wielkiej Brytanii – jest obszerny wywiad Pawła Ziętary z Andrzejem Szadkowskim¹.

Rozmówca Ziętary jest przedstawicielem młodszego pokolenia polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii. Urodził się w 1940 r. we Francji, tam z matką przebywali w czasie wojny jako uchodźcy. W 1946 r. udali się do Palestyny, gdzie wówczas stacjonował ojciec Andrzeja, Zygmunt Szadkowski, żołnierz Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich, od 1943 r. komendant Związku Harcerstwa Polskiego na Wschodzie². Wówczas syn pierwszy raz spotkał ojca. We wrześniu 1947 r., jak tysiące Polaków, przede wszystkim żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych, Szadkowsky rozpoczęli życie na emigracji w Wielkiej Brytanii.

W nowych warunkach

Decyzja o pozostaniu na emigracji zmuszała do przystosowania się do nowych warunków. Dla wielu wiązała się z degradacją społeczną, a przynajmniej obniżeniem statusu zawodowego. Wielu Polaków liczyło na wybuch kolejnego konfliktu światowego, który pozwoli im wrócić do ojczyzny. Pobyt na Wyspach traktowany był zatem jako tymczasowy. Należał jednak wykazać się przedsiębiorczością i zaradnością, aby sobie i rodzinie stworzyć warunki zaspakajające życiowe potrzeby. Szadkowski opowiedział o codzienności pierwszych lat w Anglii, o pierwszym lokum u zaprzyjaźnionej rodziny, potem o ich własnym domu, pracy rodziców, o tym jak spędzali wolny czas. Był to okres, gdy wśród rzeczy codziennego użytku dominowały przedmioty z demobilu.

Powinności uchodźców

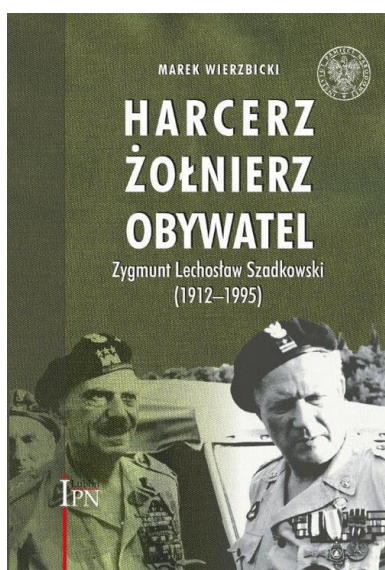
W rozmowie Ziętary i Szadkowskiego przewijają się ciekawe wątki dotyczące kształtowania tożsamości narodowej, formowania postaw patriotyzmu w ramach społeczności emigracyjnej. Szadkowski podkreślił, że dla jego pokolenia naturalne było przekonanie, iż jest się uchodźcą politycznym i jakie z tego wynikają powinności. W oczekiwaniu na powrót do kraju, polskie instytucje w Londynie rozwijały działalność polityczną, społeczną i kulturalną. Starszym pozwalały stworzyć małą ojczyznę na wygnaniu, młode pokolenie miały utrzymać w więzi z polskością, przygotować do powrotu do ojczyzny. Nie tylko z powodu bariery językowej Polacy chodzili do polskich lekarzy, wybierali polskich pracodawców lub wspólników, czytali polskie gazety i książki. W wielu rodzinach rytm życia, poza pracą zawodową, wyznaczały wydarzenia w obrębie polskiej społeczności: niedzielne msze św. w Brompton Oratory, zbiórki zuchowe i harcerskie, sobotnia szkoła polska. Udział w nich nie był tylko obowiązkowym rytuałem. Stwarzały okazję do podtrzymywania i rozwijania więzi wśród polskiej emigracji.

Więzi harcerskie

Szadkowski wiele uwagi poświęcił harcerstwu. Jego zaangażowanie wynikało nie tylko faktu, że ojciec przez wiele lat należał do kierownictwa ZHP poza granicami Kraju.

„Po prostu uważaliśmy – mówił Pawłowi Ziętarze – że cele harcerstwa są dla nas bardzo istotne i nie należymy do harcerstwa po to, żeby się bawić, tylko żeby przygotować się do walki o niepodległość, do pracy dla Polski”.

Przynależność do harcerstwa wyznaczała również krąg towarzyski w ramach społeczności emigracyjnej. Szadkowscy przyjaźnili się z harcerskimi rodzinami Kazimierza Sabatta i Ryszarda Kaczorowskiego.

Marek Wierzbicki, *Harcierz, Żołnierz, Obywatel. Zygmunt Lechosław Szadkowski (1912-1995)*. Pozycja została wydana przez oddział lubelski IPN w 2016 r.

Dwa światy

Życie codzienne Szadkowskiego było jednak podzielone między świat polski i angielski. Cała jego edukacja i praca zawodowa przebiegały w świecie angielskim, gdzie niemal nie było innych Polaków. Ukończył angielską

szkołę, rozpoczął studia prawnicze. Przerwał je jednak, ze względu na konieczność podjęcia pracy. Jego kariera zawodowa związana była z branżą ubezpieczeniową. Zdobył dobrą pozycję i osiągnął sukces zawodowy w uznanej firmie brokerskiej. W przeciwieństwie do doświadczeń pokolenia rodziców, które zaraz po wojnie zetknęło się z postawami Brytyjczyków nieprzychylnymi dla Polaków, dla Szadkowskiego otoczenie angielskie było przynajmniej neutralne. Jego pokolenie wrastało w świat angielski także ze względu na język, bo on i jego rówieśnicy rozmawiali ze sobą po angielsku (poza harcerstwem).

Kontakty z krajem

Po 1956 r. rodzina Szadkowskiego utrzymywała kontakty z najbliższymi krewnymi w kraju, ojciec także z dawnymi współpracownikami z harcerstwa. Kupowano prasę krajową, czytano książki, młodzi śledzili nowości filmowe. Kontakty te były jednak ostrożne, obawiano się infiltracji przez władze komunistyczne. Szadkowski zwrócił uwagę, że istniały także inne bariery między emigrantami jego pokolenia, a Polakami z kraju. Uformowały ich odmienne realia życia powojennego. Istotny był nie tylko stosunek do władzy komunistycznej i do PRL jako polskiego państwa, ale także kulturowe cechy otoczenia. Młode pokolenie posługujące się sprawniej angielskim niż językiem rodziców, przyswajało, nawet nieświadomie, wzorce kulturowe otoczenia angielskiego. To rzutowało także na kontakty i możliwość porozumienia się emigrantów i Polaków w kraju.

Te różnice ujawniły się także po 1989 r. Szadkowski był świadkiem przeobrażeń politycznych i ekonomicznych w Polsce. W styczniu 1990 r. przyjechał do Polski jako przedstawiciel swojej firmy. Rok później został doradcą ds. ubezpieczeń w ministerstwie finansów. Powrócił do Polski na stałe.

Biografia emigranta

Czy biografia Szadkowskiego jest typowa dla jego pokolenia? Wiele jej elementów jest wspólnych dla doświadczeń osób urodzonych tuż przed wojną i w latach czterdziestych, którzy rozpoczęli edukację w Wielkiej Brytanii jako dzieci polskich emigrantów. (Bohater wspomnień zresztą niewiele mówił o równoległych biografiiach rówieśników.) Życiorys Andrzeja Szadkowskiego jest jednak z wielu powodów specyficzny. Bardzo szybko po przyjeździe do Anglii jego rodzina zamieszkała w Londynie. Stale pozostawali w centrum polskiego życia społecznego i politycznego, w kręgu najważniejszych postaci polskiej społeczności. Sam Andrzej Szadkowski ma temperament osoby aktywnej społecznie. Oprócz harcerstwa, działał także w Zrzeszeniu Studentów Polskich na Uchodźstwie oraz *Anglo-Polish Conservative Society*.

Wprawdzie polityka, międzynarodowa i w skali społeczności emigracyjnej, wielokrotnie powraca w rozmowie Szadkowskiego z Ziętara (jest siłą sprawczą w ważnych momentach jego biografii), wspomnienia skupiają się głównie na różnorodnych aspektach życia codziennego widzianych z perspektywy bohatera. W opowieści dominuje świat polskiej emigracji, ale zarysowane jest również otoczenie angielskie, w którym równolegle funkcjonował. Są to wątki, które dotychczas w publikacjach dotyczących polskiej emigracji powojennej nie odgrywały pierwszoplanowej roli. Atutem książki jest także styl rozmowy i jej wartkie tempo.

**Nadanie Orderu Virtuti Militari 3.
Batalionowi Samodzielnej
Brygady Strzelców Karpackich.
Pierwszy z prawej Andrzej
Szadkowski., Londyn, 1966 r.
Zbiory rodziny Szadkowskich.
Ilustracja z książki *Harcerz,
Żołnierz, Obywatel. Zygmunt
Lechosław Szadkowski
(1912-1995)***

¹ Paweł Ziętara, *Podwójne życie emigranta. Rozmowa z Andrzejem Szadkowskim*, LTW, 2019.

² Marek Wierzbicki, *Harcerz, Żołnierz, Obywatel. Zygmunt Lechosław Szadkowski (1912-1995)*, IPN, Lublin 2016.

COFNIJ SIĘ